

Nemzetiségi jogok -- nemzeti és etnikai kisebbségek jogai

Elnevezés: 1989-2011 között nemzeti és etnikai kisebbségek, 2012-től nemzetiségek – visszatérés a régi elnevezéshez

Alapelvek:

- a nemzetiségek a politikai közösség részei, államalkotó tényezők (választójog, néprészvétel)
- a kulturális sokszínűség, a nyelvi különbözőség önérték, ezért kell védelmezni – kulturális önigazgatás biztosításával
- a nemzetiségek által létrehozott kulturális értékek a magyarországi kulturális örökség részei,
- a nemzetiségeket sajátos egyéni és közösségi jogok, alapvető szabadságjogok illetik meg identitásuk megőrzése, közösségeik fennmaradása érdekében (azaz külön jogok, amelyekre a többséghez tartozóknak nincs szükségük, nekik elegendőek az általános jogok)

Kisebbségek fogalma

- Magyarország területén legalább egy évszázada honos – népcsoport (autochton)
- az állam lakossága körében számszerű kisebbségben van,
- a lakosság többi részétől saját nyelve, kultúrája és hagyományai különböztetik meg,
- összetartozás-tudattal rendelkezik, amely mindezek megőrzésére, történelmileg kialakult közösségeik érdekeinek kifejezésére és védelmére irányul

Statuált nemzetiségek: a bolgár, a görög, a horvát, a lengyel, a német, az örmény, a roma, a román, a ruszin, a szerb, a szlovák, a szlovén és az ukrán

Kisebbségi jogok jogforrások szerint:

- Alaptörvény

XXIX. cikk (1) A Magyarországon élő nemzetiségek államalkotó tényezők. Minden, valamely nemzetiséghez tartozó magyar állampolgárnak joga van önazonossága szabad vállalásához és megőrzéséhez. A Magyarországon élő nemzetiségeknek joguk van az anyanyelvhasználathoz, a saját nyelven való egyéni és közösségi névhasználathoz, saját kultúrájuk ápolásához és az anyanyelvű oktatáshoz. (2) A Magyarországon élő nemzetiségek helyi és országos önkormányzatokat hozhatnak létre. (3) A Magyarországon élő nemzetiségek jogaira vonatkozó részletes szabályokat, a nemzetiségeket és a nemzetiségként való elismerés feltételeit, valamint a helyi és országos nemzetiségi önkormányzatok megválasztásának szabályait sarkalatos törvény határozza meg. Sarkalatos törvény a nemzetiségként való elismerést meghatározott idejű honossághoz és meghatározott számú, magát az adott nemzetiséghez tartozónak valló személy kezdeményezéséhez kötheti.

- nemzetközi vállalások, így különösen

ENSZ és Európa Tanács normái, a diszkrimináció tilalma és külön jogok kibontása, így különösen az ENSZ Közgyűlés Nyilatkozata (2007) az őslakos népek jogairól, az ENSZ Közgyűlés nyilatkozata a nemzeti, etnikai, vallási és nyelvi kisebbséghez tartozó személyek jogairól, az ENSZ Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya(1966), az Emberi Jogok Egyetemes nyilatkozata (1948), az Európa Tanács Keretegyezménye a Nemzeti Kisebbségek Védelméről (ETS 157), az Európai Kisebbségi és Regionális Nyelvek Kartája (ETS 148), valamint bilaterális megállapodások, pl. alapszerződések, kisebbségvédelmi szerződések

- 2011. évi CLXXIX. törvény a nemzetiségek jogairól (előtte 1993-ban elfogadott törvény) – minősített többséggel!
- választási szabályok (kisebbségi önkormányzat létesítése)
- egyéb (pl. kisebbségi önkormányzatok együttműködése, állami támogatás, oktatásügy, adatkezelés....)

Kisebbségi jogok jogalanyok szerint: egyéni jogok

- emberi méltóság védelme (Alaptörvény II. cikk)
- jogegyenlőség, diszkrimináció tilalma (Alaptörvény, XV.cikk)
- önazonosság szabad megvallása, őrzése vagy elhallgatása, elhagyása (Alaptörvény XXIX.cikk)
- nemzetiségnek megfelelő névhasználati jog (nemzetiségi utónévkönyv, írásmód, de magyar névsorrend hivatalos iratokban)
- nyelvhasználat (pl. hatósági eljárásban)

- választójog a kisebbségi szervezetek létesítésénél (névjegyzékbe vétel a választások előtt max.30 nappal a kisebbségi önkormányzati választások előtt, ajánlási jog, jelölt lehet a 10 éve azonos kisebbséghez tartozó, ha állandó lakóhelye a településen van, kisebbségi hagyományokat ismeri)
- tájékozódás a saját anyanyelvén (műsorsugárzás, újságok, kommunikáció...)

Kisebbségi jogok jogalanyok szerint: kollektív jogok

- jog az anyanyelv használatához az adott közösség részéről (pl. feliratok, táblák, önkormányzati kommunikáció)
- saját kultúrájuk ápolásához való jog (Alaptörvény XXIX.cikk)
- saját anyanyelvű oktatáshoz való jog (Alaptörvény XXIX.cikk) – függetlenül az iskola fenntartójának személyétől
  - meg kell szerveznie a nemzetiségi óvodai nevelést, továbbá a nemzetiségi iskolai nevelést és oktatást, ha ezt ugyanahhoz a nemzetiséghez tartozó 8 tanuló szülője kérte, és az óvodai csoport, iskolai osztály a közoktatási törvény rendelkezései alapján megszervezhető.
  - ha a tanulólétszám nem teszi lehetővé a nemzetiségi oktatás egy településen belüli megszervezését, az érintett országos önkormányzat kezdeményezésére a megyei (fővárosi) önkormányzat megteremti a kiegészítő kisebbségi oktatás feltételeit
  - anyanyelvi vagy anyanyelvű oktatás, tanárképzés, vendégtanár, nyelv-országban továbbtanulás... állami költségvetésből
- helyi és kisebbségi önkormányzatok létrehozásának és működtetésének joga (települési, megyei, fővárosi, országos, fővárosi kerületi szinten a törvény szerint)
  - jelölési jog kisebbségi szervezeteket illet meg a választásokon
  - tisztségviselők megválasztása (a képviselők száma 3-47 fő közt), SZMSZ elfogadása, vagyonyilatkozatok megtétele
  - pályázatok és alapfeladatokra vonatkozó költségvetési támogatás

- vagyona (törzsvagyon) a nemzetiségi közügyek ellátását szolgálja
- hatékonyabb feladat ellátás érdekében társulás (intézményi, közös önkormányzat),
- **kötelező feladata** az érdek-és jogvédelem, a fejlesztési tervek véleményezése, kisebbségi oktatásra vonatkozó igényfelmérés, ha van saját intézménye, annak fenntartása, évente közmeghallgatás -- az Országgyűlés biztosítja az azzal arányban álló forrást kell adnia
- intézmények alapítása, fenntartása (óvoda, iskola, művelődési ház, múzeum, színház, kiadó, könyvtár...) – képesítési követelmények, egyéb szabályok
- nemzetiségi intézmények vezetőinek kinevezésére (felmentésére, vezetői megbízás visszavonására), nemzetiséghez tartozók képzésére is kiterjedő helyi önkormányzati döntésnél **vétőjog**. Települési nemzetiségi önkormányzat hiányában az adott nemzetiség helyi egyesületeinek véleményét ki kell kérni. – vétőjog, véleményezési jog 30 napon belül gyakorolható, amely jogvesztő
- petíciós (kezdeményezési) joga kisebbségi ügyekben, amelyre 60 napon belül az illetékes állami szerv köteles válaszolni
- fővárosi és megyei kormányhivatal biztosítja a nemzetiségi önkormányzatok törvényességi felügyeletét
- törvényi feladatainak ellátására a bíróság határidőt tűz és kötelezi,
- jogellenes működés esetén, a Kormány javaslatára **az OGY feloszlathatja**, és az új önkormányzat megválasztásáig a KE felkérésére a törvényességi felügyeletet ellátó dönt helyette
- országos önkormányzat a kisebbségi oktatási, kulturális jogszabályok tervezeténél figyelmen kívül hagyott véleménye miatt **bírósághoz fordulhat** (?)
- részvétel az Országgyűlés munkájában (Alaptörvény 2.cikk (2) bek: 2014-től, kedvezményes mandátummal vagy kevés szavazat esetében csak szószólóval)

- kisebbségek számára közszolgálati médiaszolgáltatás
- kisebbségi ombudsmanhoz fordulás, jelölés véleményezése

A 2006-os kisebbségi választás alkalmával az ország 1.435 településén 2.049 helyi kisebbségi önkormányzati választást tartottak, míg 2010 októberében 1592 településen 2315 kisebbségi önkormányzatot választottak meg: 1.248 cigány, 424 német, 127 horvát, 122 szlovák, 71 román önkormányzatot...

Új nemzetiség statuálása:

újabb népcsoport nemzetiségként elismertetése: ha megfelel a fogalmi feltételeknek, legalább ezer, magát e nemzetiséghez tartozónak valló választópolgár kezdeményezheti – eredménytelen volt pl. bunyevácok, olaszok, oroszok elismertetése

NVB hitelesíti az aláírásgyűjtő ívet, engedélyezi az aláírások gyűjtését, MTA állásfoglalása, OGY dönt, nincs jogorvoslat és egy éven belül tilos újra kezdeményezni

Kisebbségi ombudsman

- Alkotmány értelmében 1995-2012 között önálló ombudsman működött a nemzeti és etnikai kisebbségek jogainak védelmében, 2012-től az Alaptörvény szerint az általános biztos helyettese, OGY választja

30. cikk (1) Az alapvető jogok biztosa alapjogvédelmi tevékenységet lát el, eljárását bárki kezdeményezheti.(2) Az alapvető jogok biztosa az alapvető jogokkal kapcsolatban tudomására jutott visszasságokat vizsgálja vagy kivizsgálhatja, orvoslásuk érdekében általános vagy egyedi intézkedéseket kezdeményez.(3) Az alapvető jogok biztosát és helyetteseit az Országgyűlés az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazatával hat évre választja. A helyettesek a jövő nemzedékek érdekeinek, valamint a Magyarországon élő nemzetiségek jogainak védelmét látják el. Az alapvető jogok biztosa és helyettesei nem lehetnek tagjai pártoknak, és nem folytathatnak politikai tevékenységet.(4) Az alapvető jogok biztosa évente beszámol tevékenységéről az Országgyűlésnek.(5) Az alapvető jogok biztosára és helyetteseire vonatkozó részletes szabályokat törvény határozza meg.

Idézetek a kisebbségi ombudsman beszámolójából (2008-2010), milyen jellegű panaszokat kapott.

A közös igazgatású, szlovák kisebbségi intézménynek minősülő általános iskola igazgatójának a megválasztása kapcsán – a körülményekből követ kezdetve: talán „biztatásra” – a település cigány kisebbségi önkormányzata fordult hozzánk állásfoglalást kérve. Beadványában előadta, hogy a szlovák kisebbségi intézménynek minősülő iskola vezetőjének megválasztása során a szlovák települési kisebbségi önkormányzatot egyetértési jog illeti

meg, míg az általa vezetett testületnek semmilyen jogosítványa nincs, pedig az iskola tanulóinak közel 30%-a cigány. Igaz, az iskolában cigány kisebbségi nevelés-oktatás nem folyik, illetve a roma gyermekek is szlovákul tanulnak.

2008-ban segítségkérő levelet kaptunk az Országos Lengyel Kisebbségi Önkormányzat elnökétől. Az elnök asszony a kiegészítő kisebbségi oktatás finanszírozásával, illetve az Országos Lengyel Nyelvoktató Iskola munkájának ellehetetlenülésével kapcsolatban fordult hozzánk. Állítása szerint a jelenlegi jogszabályi feltételek mellett a kiegészítő kisebbségi oktatás nem folytatható tovább. A kiegészítő kisebbségi oktatásért 45 000 forint/gyermek/év kiegészítő fejkvóta jár. Bár a kisebbségi oktatás heti 5 órában történik, a tanároknak legalább 70%-át közalkalmazotti jogviszonyban kell foglalkoztatniuk. A tanárok fizetésének finanszírozása ennek következtében lehetetlenné vált. Hasonló problémával küzdött a bolgár és görög kisebbség is.

A kisebbségi hovatartozásra vonatkozó adat a szülő önkéntes hozzájárulása alapján törvényesen kezelhető még akkor is, ha a Kotv. a gyermek, a tanuló nyilvántartható adatai között kifejezetten nem említi ezt. A nevelési-oktatási intézmény nyilvántartja azokat az adatokat ugyanis, „amelyek a jogszabályokban biztosított kedvezményekre való igényjogosultság elbírálásához és igazolásához szükségesek. E célból azok az adatok kezelhetők, amelyekből megállapítható a jogosult személye és a kedvezményre való jogosultsága.” A törvényes adatkezelés további feltétele mindössze az, hogy iratkezelési szabályzatban, ha ilyen készítése nem kötelező, a közoktatási intézmény szervezeti és működési szabályzatának mellékleteként kiadott adatkezelési szabályzatban meg kell határozni az adatkezelés és adattovábbítás intézményi rendjét, mivel jelen esetben önkéntes adatszolgáltatásról van szó, tájékoztatni kell a szülőt arról, hogy az adatszolgáltatásra nem kötelezhető.

Változatlanul érkeznek hozzánk panaszok, amelyekben a fogvatartottak a családjuk lakóhelyéhez közelebbi bv. intézetben való elhelyezés érdekében kérik intézkedésünket. Ennek engedélyezése azonban parancsnoki hatáskörbe tartozik, így arra van lehetőségünk, hogy a panaszt megküldjük az elbírálás érdekében. Egyre gyakrabban előfordul azonban, hogy bár a kérelem jogos voltát elismeri abv. vezetése, a túlsúlyosság okán nem járul hozzá a fogvatartott áthelyezéséhez. A jelenlegi börtönviszonyok között súlyos problémaként jelentkezik, hogy milyen módon biztosítható a fogvatartottak emberi méltósága. Előfordul azonban is, hogy ez az alkotmányos jog nem a rossz elhelyezési körülmények okán sérül, hanem azt az alapjogok iránti nem kellő érzékenység váltja ki. Példaként hivatkozhatunk annak a volt fogvatartottnak a panaszára, akinek szabadságvesztése alatt — kérésére és költségére — úgy készítettek személyi igazolványt, hogy abba egy „rabruhás” igazolványképet helyeztek el. Szabadulását követően a fénykép „árulkodó jellege” miatt számos sérelmet kellett elszenvednie, miután jól kivehető volt, hogy a fotón a bv. intézetben rendszeresített felsőruházatot viseli. Az intézet eljárását azért értékeltük visszásnak, mert a formaruhás igazolmánykép (pontosabban annak társadalmi reakciója) sértette a panaszos emberi méltóságához fűző alapjogát, az azzal összefüggő információs önrendelkezési jogát, továbbá a megalázó bánásmód tilalmába is ütközött

Egyéb források:

MAJTÉNYI BALÁZS – VIZI BALÁZS: A kisebbségi jogok nemzetközi okmányai
Gondolat Kiadó, 2003, Budaepst

Kállai Ernő: A NEMZETISÉGI JOGOK HELYZETE MAGYARORSZÁGONA
JOGSZABÁLYVÁLTOZÁSOK TÜKRÉBEN www.uni-miskolc.hu